

PEYZAJ MİMARLIĞINDA ELEŞTİREL DÜŞÜNME

PROF.DR. AYSEL USLU

MART 2020

21. YÜZYIL NE GETİRİYOR?

- Çağımızda sürekli değişen ve gelişen bilgi havuzu var. Her alanda olduğu gb. Peyzaj mimarlığı eğitiminde de daha fazla bilgi çok da zorunlu değil.
- Aslında temel olarak eğitimde verilmesi gereken 4 temel konu öneriliyor.

TEMEL EĞİTİM ALANLARI

- Bunlar;
- ELEŞTİREL DÜŞÜNME,
- İLETİŞİM,
- İŞBİRLİĞİ VE
- YARATICILIK

Peyzaj mimarları

- olarak bizler e ekoloji, dendroloji, tasarım, planlama konularındaki teknik becerilerimiz kadar 21. yüzyıla hazır olmak için genel yaşam becerilerine, insani özelliklerimizi geliştirmeye
- Empati, sabır, dayanışma, işbirliği, merak, araştırma heyecanı, değişimle başa çıkma, yeni şeyleri öğrenebilme, alışılmışın dışındaki durumlarda akli dengeyi koruyabilme, yeni fikirler ve icatlarla birlikte kendimizi tekrar tekrar yeniden inşa etmemiz gerekecek (Harari 2018).

Kısa bir düşünme molası?

- Şu günlerde yaşadığımız bu durum (*Corona pandemisi*) tam da bize bu konuyu hatırlatıyor. Sıradışı ve hiç de beklemediğimiz bir durumla yüzyüzeyiz. Yeni bir duruma alışma, kabullenme ve uyum süreci yaşıyoruz. Aslın da dersimiz temel felsefesinden birisi de spontan davranış becerimizi geliştirmek, farklı durumlara alışmak, kendimiz tanımak, yeniden inşa etmek idi hatırlarsanız. O halde şimdi bunu test etme imkanı buluyoruz.
- Şimdi aşağıda belirtilen soruyu, ders süresince anlatılan konuları da ele alarak yanıtlamaya çalışın.

Düşün?

- Corona virüsü yeni bir sistemi, farklı soruları ve içiçe geçen pek çok konuyu bize düşündürdü.O halde bu virüs tehlikesi bittiğinde ;
- Sizce Peyzaj Mimarlığı konuları dahil (ekoloji, kent planlama, sosyal ilişkiler ve yeşil alan planlaması vb) diğer disiplinlerle (sosyoloji, psikoloji, ekonomi, kent planlama, toplum planlama, ekonomik konular, insan ilişkileri, etik, felsefe vb.) ilişkili hangi konularda araştırmalar göreceğiz. Yada muhtemel makale başlıkları neler olacak? Bunları düşünerek bana e mail (uslu@agri.ankara.edu.tr) ile yollayınız.

Eleştirel düşünmenin önündeki engeller

- BAKIŞ AÇISI HATALARI; bakış açısı hataları ; buğulu ya da kirli bir gözlük camından etrafınıza bakmaya benzer. Olayları, obje ya da kişileri oldukları gb. göremeyebilirsiniz. Ya da gözünde katarakt olan bir birey gibi gözünün önünde bir perde ya da buğu, örtü varmışçasına sisli ve net olmayan bir bakış açısı varlığı.
- Bakış açısı hataları tam da buna benzetilebilir.

Vincent Ryan Ruggiera, Eleştirel düşünme için bir rehber adlı kitabında)

- Eleştirel düşünmeyi engelleyen *bakış açısı hatalarını* şöyle sınıflandırmıştır.
- 1. Bakış açısı zayıflığı,
- 2. Esassız varsayımlar,
- 3. O veya Bu bakışı,
- 4. Anlamsız uyum,
- 5. Mutlakçılık,
- 6. Görecelik,
- 7. Değişimin yanında Ya da karşısında olan
ÖNYARGILAR

1. Bakış açısı zayıflığı, NEDİR?

- Sorun veya olaylara **geniş bir çerçeveye yerine dar bir çerçeveden** bakılması nedeni ile ortaya çıkan sınırlılıkları ifade eder.
- Akademik bilgi çeşitlenmesi bile buna neden olabilir. Bilim dünyasının (fizik, kimya, tıp, psikoloji vb) çeşitlenmesi, uzmanlaşma sadece olaylara ve meselelere kendi disiplininden bakmak. Sadece kendi disiplininin bakış açısının ötesine geçmeyi becerenler bakış açısı zayıflığından kurtulabilir.

Örnek

- *«Kentsel alanlarda yeşil alanlar (parklar, çatı bahçeleri ya da iç mekanlardaki peyzaj tasarımları) sadece estetik fonksiyonludur.» cümlesi sizce bir bakış açısı darlığını ifade eder mi?*

2. Esassız varsayımlar

- *Varsayımlar, bilinçli bir düşünme tarafından üretilmeyip, sadece doğru kabul edilen fikirlerdir.*
- *«çok fazla doğru kabul ederseniz, varsayımınız esassız olabilir». Şöyle ki; her bir olayı veya sonucu tek bir sebeple ilişkilendirmek esassız bir varsayımdır.*
- *Örneğin;*
- *« hava kirliliğinin sebebi, konutlarda ısıtma amaçlı kalitesiz kömür kullanımımızdır». Cümlesini inceleyelim*

örnek

- Burada hava kirliliğini tek bir nedene bağlamaktadır. Oysa; hava kirliliğinin sebebi birden fazla olabilir. Taşıtlar, sanayi, sanayilerde filtre yokluğu, cezalandırma sistemi, topoğrafik özellikler, mevsimsel koşullar, kentleşme, küresel bir olgu (hortum, hava akımları, çöl fırtınaları vb) çok farklı nedenler, bunların birbirleri ile etkileşimleri olabilir.

3. O veya BU bakışı (siyah/beyaz bakış)

- Herhangi bir konuya ilişkin siyah ya da beyaz bakmak, yani; salt siyah ya da salt beyaz yaklaşım...
- Bir olayı ya da meseleyi tamamen onaylamak ya da tamamen red etmek.
- Ne zaman kendinizi bir meseleyi değerlendirirken ve sadece iki olasılığı ele alırken bulursanız, başka olasılıkların olup-olmadığını sorun ve varsa o olasılıkları da değerlendirin.

4. Dikkatsiz uyum

- Uyum aslında akılcı bir yöntemdir, sizi koruyabilir, güvende tutabilir. Örneğin, yukarı/üst katlara çıkmak için asansörü kullanmak ya da kırmızı ışıkta yaya iseniz durmak sizi korur.
- Ancak; dikkatsiz uyum ; mantıksız ve akıl dışıdır. Bazen, dışlanma korkusu yalnız kalma kaygısı ile yanlış seçebilir (çoğunluk yanlış seçtiği için) gruba dahil olmak, grubun desteğini almak için. Örneğin; yaya iken size kırmızı yandığı halde, çoğunluk geçiyor diye geçmek sizi trafik de tehlikeye atar ve aslında doğru bir uyum değildir. Dikkatsiz uyuma güzel bir örnektir.

Dikkatsiz uyum için bir deney

- Bu konu ile psikolojik bir deney yapılmış. Deneye göre; 8 kişilik bir öğrenci grubunda 7 öğrenci deneyden haberdar, 8. öğrencinin haberi yok. Deneyde; boş bir kağıda; 4 adet çizgi çekilmiştir. Ve aşağıda kalan 3 çizgiden (B, C , D olarak verilmiş) yukarıdaki A çizgisi ile aynı uzunluktadır diye soruluyor. Doğru cevap D seçeneği olduğu (her ikisi de 25 cm.) deneyden haberi olan 7 öğrenci (önceden kendilerine söyleneni yaptıkları için) yanlış seçeneği verir. 8. öğrenci ise; tereddütlüdür. Doğru seçenek yerine daha önceki 7 öğrenci ile aynı seçeneği yani yanlış olanı seçer. Aslında diğerleri ile aynı fikirde olmadığı halde doğru seçeneği seçmek yerine

- Yanlışı seçer. Yani *sürü psikolojisine* uyar.
«*Doğru cevabi ver yalnız kal ya da yanlışı seç grup desteğini al*»
- 8. Öğrenci olarak deneye katılan her 5 öğrenciden 4'ü aynı psikolojide olmuştur.

- Dikkatsiz uyumdan kaçınmanın sırrı, başkalarının kendi düşüncelerini size empoze etmek için kullandıkları rica, alay veya teşviklerine direnmektir.
- Türkçede söylenen « Doğruyu söyleyen dokuz köyden kovulur. Ama 10. köyde muhtar olur» atasözünü bir kez de bu yönü ile düşünmenizi öneriyorum.

5. Mutlakçılık

- *Kurallar olacak ama istisnalar olmayacak şeklinde bir inançtır.*
- Mutlakçı bakış açısı; meseleler hakkında gerçeğin keskin, belirli ve basit olmasını umar. Oysa; gerçekte bu muğlak, belirsiz ve karmaşıktır.
- Buna bir örnek verelim;

örnek

- Bir konu/mesele için mutlaka böyledir ya da böyle olmalıdır diye düşündüğünüzde; bir de şu konuya mutlakçı bakalım

Örnek (mutlakçı bakışa)

- Örneğin « cinayet ahlaki açıdan her daim yanlıştır» cümlesinde; kişi nefs-i müdafaa yapmak zorunda ise, evine giren bir hırsızla mücadele etmişse, ya da küçük bir çocuğun istismarı söz konusu ise aynı derecede ele alınabilir mi?
- Mutlakçılık bu açıdan bakıldığında bakış açımızı daraltır bu da eleştirel düşünme için meselenin ele alınmasını kısıtlar.

- Mutlakçılıktan kurtulmak için; bir mesleyi değerlendirmeye başladığımızda; gerçeği kabul etmeye çalışmak, dayatılan ya da tek taraflı bakışdan uzaklaşmak gerekir.

6. Görecelik

- Görecelik ile mutlakçılık birbirinin tam zıttıdır. Ancak her ikisi de bakış açımızı daraltır.
- Örneğin; mutlakçılık mutlak bir nedeni kabul eder, istisnai durumları kabul etmez iken; *GÖRECELİK* ise; kural tanımaz.
- Görecelikde istisnai durumlar olacağı için hiçbir kuralın olmaması gerektiğine inanır.
- *Görecelik bakış açısına göre; tek bir doğru yoktur kişi neye inanıyorsa doğru odur.*

görecelik

- Eleştirel düşünmeye, etik çalışmalarına ve hukuk sürecine karşıdır.
- Eleştirel düşünme; doğruyu yanlıştan, mantıklı olanı mantıksızdan ayırmaktır . Görecelikte ise, hiç bir şey yanlış ya da mantıksız değildir. Göreceliği benimseyen insan; çocuk işçilere karşı çıkamaz çünkü orada öyledir. Töre cinayetleri , çocuk gelinler, kadına karşı haksızlıklara itiraz edemez çünkü bu gelenekler o toplumlarda doğrudur. Oysa ; gelenekte de kültürde de toplumsal kabullerde de yanlış yanlıştır.

Göreceliğin üstesinden gelmek için;

- *Bazı fikirlerin ve bazı uygulama standartlarının diğerlerinden daha iyi olduğunu ve eleştirel düşünmenin en iyilerin keşfi için gerektiği hatırlanmalıdır.*

7. Değişim yanlısı ya da karşıtı önyargılar

- Değişimin ya da karşısin damısınız?
- Yanıtınız ;
 - evet değişimin yanındayım. Ya da
 - Hayır değişime karşıyım.
 - Ne dersiniz?
 - Ya da yanıtınız;
 - *Değişimin ne olduğuna bağlı olarak yanında ya da karşılarında olabilirim.?????*

- 3. seçenek sanki biraz daha mantıklı (Ne dersiniz?)
- Çünkü bazı değişimler, iyiye götürürken bazı değişimler daha kötüye götürebilir.

şimdi şöyle bir cümleyi inceleyelim.

« Kent meydanları Kızılay gb. Taşıt trafiğine kapatılmalı ve salt yaya olarak ulaşımaya açılmalıdır.»

- Bu değişim için karşı olanlar niye karşı olabilir?
- Ya da değişimin yanında olanlar niye bu fikri benimsemiş olabilirler?
- Siz bunu düşünürken ben devam ediyorum..

- Değişime karşı olan önyargılar, değişim yanlısı olan önyargılara göre hala daha yaygındır.
- Çünkü insanoğlu aşına olduğu, bildiği fikirleri benimser.
- Çünkü güven duyar, kendini rahat hisseder.
- Değişime karşı olan önyargının oldukça yaygın olmasının nedeni;
- « Benimki daha iyi bakışıdır». Yenilik, güvenliğimizi tehdit eder, bu nedenle direniriz.

- Değişime ilişkin red ya da kabul önyargılarından kurtulmak için; yeni fikirlere tepkinizi gözden geçirin. Yeni bir fikri hemen red edip, ya da kabul etmek yerine iddiayı dikkatlice değerlendirin fikir bilgi temelli ve doğruluğu kanıtlanmış ise; eski veya yeni oluşuna bakılmaksızın kabul edin, aksi ise red edin.

Değerlendirme-SON

- Bakış açınızı değerlendirmek için ;ders bitiminde
- Şu cümleyi değerlendirin.
- « *Mezarlıklar, yaşayanlar için rekreasyon alanı olarak tasarlanmalı ve halkın kullanımına açılmalıdır. Koşu, yürüyüş, paten, bisikletliler için faaliyet alanı olmalıdır.»*